Duurzaamheid werkt voor Haagse ondernemers

Een praktisch handboek voor het brede MKB om succesvol duurzaam te ondernemen

November 2020

Inhoud van het handboek:

1. Redenen om te investeren in duurzaamheid *pagina 4*
2. De beste maatregelen voor jouw onderneming *pagina 8*
3. Tips bij de uitvoering van de maatregelen *pagina 14*

Duurzaam ondernemen is toekomstgericht ondernemen

Jij bent één van de 60.000 ondernemers in Den Haag en elke dag druk bezig met je bedrijf. Elke dag merk je dat je omgeving verandert en jij verandert mee. Soms omdat je klanten daarom vragen, soms omdat je verplicht wordt door wetten en regels.

Voor je ligt een handboek dat gaat over duurzaamheid. We willen je helpen om hieraan te werken. Want er gebeurt heel veel in Den Haag op dit gebied. Er komt een Stedelijk Energieplan, een emissieloze binnenstad en de stad wil in 2030 CO2-neutraal zijn.

We zullen hier allemaal aan moeten bijdragen om onze stad leefbaar te houden. Nu denk je misschien: “duurzaamheid, dat is niks voor mij. Grote bedrijven en overheden hebben daar wel geld en menskracht voor, maar ik kan mijn tijd wel beter gebruiken.”

Maar dat is niet zo! Of je bedrijf middelgroot is of klein, of je onderneemt vanuit je eigen pand, vanuit een huurpand of vanuit huis, bedrijven die duurzaam ondernemen doen het beter, ook in tijden van crisis. Je bespaart namelijk geld en je verbetert je positie in de markt. Ook toon je je verantwoordelijk voor de wereld om je heen. Het is dus niet alleen goed voor het milieu, maar zeker ook voor jezelf.

Verduurzamen is een vak apart, dat weten we. Daarom helpen we je vanuit de gemeente graag op weg. We laten zien wat duurzaamheid je oplevert en geven praktijkvoorbeelden en tips van Haagse collega-ondernemers, ook over financieringsmogelijkheden. Het allerbelangrijkste is de keuzehulp, waarmee je heel eenvoudig de maatregelen kunt kiezen die het beste bij jouw onderneming passen.

Vast niet alles in dit handboek is op jou van toepassing. En wil je het anders doen, dan is het ook goed. Maar laat je vooral inspireren en ga aan de slag met duurzaamheid. Voor jezelf en de toekomst van ons allemaal!

Hoofdstuk 1

Investeren in duurzaamheid? Waarom zou ik dat doen?

Duurzaamheid levert je veel op. Lagere vaste lasten en een betere positie in de markt. Je voldoet aan de geldende wet- en regelgeving én je neemt je maatschappelijke verantwoordelijkheid. Wat is het meest op jou van toepassing?

Je bespaart geld

Het doorvoeren van duurzaamheidsmaatregelen brengt soms extra investeringen met zich mee, maar deze kosten zijn op verschillende manieren terug te verdienen of kostenneutraal te realiseren. Hoe?

Lager verbruik kost minder

Wanneer je bijvoorbeeld je thermostaat structureel lager zet, LED-verlichting plaatst en minder afval produceert, bespaar je aanzienlijk op je gas-, water- en elektriciteitsrekening en de afvalnota. Dit loopt, afhankelijk van je bedrijfsgrootte, tot in de honderden of zelfs duizenden euro's. Een goede timing helpt hierbij, bijvoorbeeld wanneer een installatie of bedrijfswagen toch al vervangen moet worden. Soms kun je voor deze maatregelen ook nog subsidie aanvragen of profiteren van collectieve inkoopconstructies en fiscale voordelen.

Inspirerend praktijkvoorbeeld

Haagse ondernemers stappen massaal over op LED-verlichting

Eén van de makkelijkste stappen om te verduurzamen is het vervangen van traditionele lampen en TL-balken door LED-verlichting. Met LED bespaar je circa 80% ten opzichte van traditionele verlichting. De terugverdientijd is dan ook erg kort en de tijd dat LED alleen maar zorgt voor kunstmatig en kil licht is al even geleden. LED heeft bovendien meer voordelen. "Warmte is slecht voor kaas," vertelt een Haagse kaasboer aan de Frederik Hendrikstraat. "En omdat LED geen warmte afgeeft, scheelt het ook in energie van de airco."

Besparing door hergebruik, slim inkopen en delen

Wanneer je slim producten of materialen hergebruikt bespaar je geld. Uiteraard bespaar je in eerste instantie door minder goederen te gebruiken of in in te kopen. En wat je dan toch gebruikt; het liefst circulair. Denk aan hergebruik van verpakkingsmateriaal, tweedehands kantoormeubilair en het gebruik van refurbished laptops of telefoons. Door slim producten in te kopen gebruik je minder verpakkingen en heb je minder afvoerkosten. En heb je wel eens overwogen of een gedeeld wagenpark wat voor jou is? Want met efficiënter en gedeeld gebruik bespaar je in je vaste lasten.

Inspirerend praktijkvoorbeeld

De Weimarstraat deelt een elektrische bestelbus

In de Haagse Weimarstraat delen lokale ondernemers een elektrische bestelbus. Dit is een initiatief van de gemeente, een leasemaatschappij en een autodealer. De ondernemers kunnen op deze manier zelf ondervinden hoe het is om gebruik te maken van een elektrische bestelbus en ervaring opdoen met het delen van een voertuig. Een mooi voorbeeld van duurzaam samenwerken! Zo bereiden de ondernemers zich voor op het Haagse beleid van een emissie-loze binnenstad in 2025.

Duurzame inzetbaarheid van personeel

Medewerkers functioneren beter wanneer ze in een comfortabele, goed geventileerde, groene omgeving werken. Dat kan buiten zijn, maar net zo goed op kantoor. Je medewerkers zijn hierdoor productiever en het ziekteverzuim neemt af.

Je versterkt je marktpositie

Met duurzaam ondernemen verbeter je je eigen positie in de markt. Je kunt beter concurreren met vergelijkbare ondernemingen die geen duurzaamheidsambities hebben. Benieuwd hoe je goed bent voorbereid op de toekomst en veranderende omstandigheden?

Versterking van je imago

75% van alle consumenten in Nederland vindt dat bedrijven een positieve bijdrage zouden moeten leveren aan maatschappij, milieu en welzijn van mensen (bron: Dossier Duurzaam 2019). Maar: slechts 29% vindt dat organisaties dit ook echt doen. Als je werk maakt van verduurzaming komt dat ten goede aan het beeld dat mensen van je onderneming hebben.

Consument is bereid te betalen

Het percentage consumenten dat let op duurzaamheid bij aankoop neemt toe, van 46% in 2018 naar 53% in 2019. Daarnaast is het aandeel consumenten dat bereid is om extra te betalen voor duurzame producten gestegen, van 28% in 2014 naar 38% in 2019 (bron: Dossier Duurzaam 2019). Dat betekent dat duurzaamheid zichzelf steeds meer verkoopt.

Inspirerend praktijkvoorbeeld

Duurzaamheid als onderdeel van je dienstverlening

Dat duurzaamheid kansen biedt weten ze ook bij Hennink Installatietechniek.
Als totaalinstallateur merken ze dat duurzaamheid een steeds grotere stempel drukt op hun werkzaamheden. Zonnepanelen, isolatie, warmtepompen en andere besparende maatregelen worden steeds belangrijker voor hun klanten. Consumenten zijn meer milieubewust en willen ook graag profiteren van concrete besparingen. Bij Hennink wijzen ze klanten eveneens op subsidiemogelijkheden om de investeringen voor ondernemers nog aantrekkelijker te maken.

Een beter (verkoop) verhaal

Duurzaamheid verkoopt zichzelf. Niet alleen door de duurzaamheid van het product zelf, maar ook door de achterliggende 'story'. Zo kan het verhaal áchter een duurzaam geproduceerde waterfles of duurzaam geproduceerde chocola bijdragen aan het vergroten van je klantenkring. Consumenten willen goed doen en zijn gevoelig voor verhalen over producten die hen hierbij helpen.

Aantrekkelijk werkgeverschap

Zoals klanten graag verantwoorde producten kopen, zo willen mensen graag bij een verantwoorde werkgever werken. Duurzaam gedrag van je bedrijf draagt dus bij aan de aantrekkingskracht voor potentiële werknemers, zeker bij jongeren.

Je voldoet aan duurzaamheidswetten en -regels

Vanuit Europa, Nederland en de gemeente Den Haag worden regels opgelegd die mogelijk voor jou van toepassing zijn. Daarop wordt gehandhaafd. Aan sommige wetgeving moet je voldoen, en met andere krijgt je indirect te maken. De trend is dat steeds meer wet- en regelgeving vraagt om maatregelen ten behoeve van duurzaamheid. Door hier op tijd mee aan de slag te gaan, ben je alvast voorbereid.

Wetgeving waar je misschien direct mee te maken hebt
Voor iedereen geldt de Wet milieubeheer (zie bijlage A op pagina 20). Voor jou is mogelijk een belangrijk onderdeel van toepassing, namelijk de Energiebesparingsplicht. Als je jaarlijks meer dan 50.000 kWh aan elektriciteit of 25.000 kubieke meter aan aardgas gebruikt, moet je verplicht alle energiebesparende maatregelen treffen die zichzelf in 5 jaar of minder terugbetalen. Per 1 juli 2019 ben je zelfs verplicht te melden welke energiebesparende maatregelen je hebt doorgevoerd. Hier wordt streng op gehandhaafd.

Wetgeving en ambities zijn niet alleen gericht op energie
Ook andere regels vanuit Europa, vanuit Nederland en vanuit Den Haag beïnvloeden jouw bedrijfsvoering. Denk aan het Europees verbod op single use plastic, waarin staat dat bijvoorbeeld plastic wegwerpbestek en roerstaafjes vanaf 1 juli 2021 verboden zijn. Dit past goed in de ambitie die Nederland heeft om in 2050 een circulaire economie zijn. Dat betekent een economie zonder afval, waarbij alles draait op herbruikbare grondstoffen.

Specifieke Haagse regels beïnvloeden je werk
Specifiek voor Den Haag geldt dat de stad in 2030 CO_2-neutraal wil zijn en in 2025 een volledig emissievrije stadslogistiek nastreeft. Dat betekent dat voertuigen op traditionele brandstoffen te maken krijgen met een milieuzone en straks niet meer worden toegestaan in de binnenstad. Al eerder: in het najaar van 2020 publiceert de gemeente haar stedelijke energieplan en ook dit gaat voor jou gevolgen hebben, die per wijk kunnen verschillen. Goed om hiervan op de hoogte te zijn en je bedrijfsvoering daarop aan te passen.

Je neemt je maatschappelijke verantwoordelijkheid

Verduurzamen doe je niet alleen voor jezelf, maar ook voor een mooiere omgeving. Met alles wat we samen aan duurzaamheid doen, zorgen we ervoor dat we de wereld beter achterlaten voor de volgende generatie.

Voor de toekomst
Door aan de slag te gaan met duurzaam ondernemen draag je bij aan een schonere toekomst. Soms kunnen eenvoudige maatregelen voelen als een druppel op een gloeiende plaat, maar alle kleine beetjes samen tellen op tot een gigantische bijdrage aan een betere wereld.

Goed voor je directe omgeving
De impact die je maakt op Den Haag en de regio is zo mogelijk nog groter. Zo is het installeren van een bijenkast goed voor de bijenpopulatie in de buurt, zorgt vaker thuiswerken voor minder drukte op de weg en is het aanleggen van een groen dak goed voor de biodiversiteit. Daarnaast kun je natuurlijk ook jouw waardevolle kennis en expertise inzetten voor organisaties die werken aan een betere wereld.

Passen één of meerdere argumenten bij jou?
Lees dan in het volgende hoofdstuk wat jij kunt doen.

Hoofdstuk 2

De beste maatregelen voor jouw onderneming

Om je tijd te besparen en om je te helpen in het maken van de juiste afwegingen, hebben we een keuzehulp ontwikkeld. Zie pagina 12. Begin bovenaan en laat je door het schema leiden om erachter te komen welke maatregelen bij jouw onderneming passen. De keuzehulp is ingedeeld in drie logische stappen.

1 Breng je situatie in kaart

Als startpunt is het essentieel om te weten waar jouw organisatie staat. Krijg daarom eerst inzicht in de kosten en je verbruik op het gebied van energie (elektriciteits- en gasverbruik), gebruik van grondstoffen en vervoer. Dit maakt het makkelijker om te zien waar je kansen en mogelijkheden liggen om te verduurzamen.

Twee hulpmiddelen

De energiescan

Als je hierbij hulp wilt kun je contact opnemen met de gemeente voor een kosteloze energiescan ter waarde van €350, die inzichtelijk maakt wat de situatie en kansen zijn op het gebied van energieverbruik. Deze scan is bedoeld voor de kleine en middelgrote ondernemer (zoals retail en horeca). In het rapport staan mogelijke verbeteringen en besparingen met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar. De focus van deze scan ligt op energiebesparing en in de praktijk blijk je hiermee al snel je energieverbruik te verlagen met 30%. Vraag de scan aan via: *duurzamestad.denhaag.nl/bedrijf-of-instelling/energiescan*

De Milieubarometer

Heb je een middelgroot bedrijf in de industrie, zakelijke dienstverlening of zorgsector? Krijg dan via de Milieubarometer inzicht in de besparingsmogelijkheden van je onderneming. Met deze online tool breng je je eigen milieubelasting en CO_2-uitstoot in kaart en deze gegevens kun je vergelijken met het gemiddelde van andere bedrijven in jouw branche. Je kunt kosteloos een abonnement ter waarde van €198 nemen door te bellen met Stichting Stimular op (010) 238 28 28.

2 Onderzoek de kansen en mogelijkheden voor jouw onderneming

Als je inzicht hebt in jouw situatie, is het tijd voor de tweede stap. In deze stap onderzoek je welke maatregelen goed bij jouw onderneming passen.

De keuzehulp geeft je inzicht in maatregelen die zijn onderverdeeld in vier categorieën:

Energie | Energieverbruik biedt veel kansen voor het verduurzamen van je onderneming. Dit is goed voor zowel het milieu als voor je portemonnee.

Grondstoffen | Ook jij kunt (op) grondstoffen besparen door verspilling tegen te gaan, duurzaam in te kopen, materialen te hergebruiken en afval te recyclen.

Vervoer | Het verplaatsen van mensen, grondstoffen of producten kan vaak efficiënter. Dat scheelt in de kosten, maar ook in CO_2- en fijnstofuitstoot, lawaai en drukte.

Dichtbij | Ook in Den Haag kun jij je steentje bijdragen aan een betere wereld door een groene organisatie te creëren en met je onderneming maatschappelijke organisaties te helpen.

De maatregelen in de keuzehulp zijn ingedeeld in de mate van terugverdientijd:

A **maatregelen waarmee je direct impact kunt maken met weinig kosten,**

B **maatregelen die zich op korte termijn terugverdienen,**

C **maatregelen met een langere terugverdientijd en daarmee een grotere investering.**

Zo kun je beginnen met de eenvoudigste (gedrags)interventies en kun je zien of je verder wilt gaan met maatregelen die een grotere investering vragen met een langere terugverdientijd. Deze onderverdeling is ter indicatie en de terugverdientijd kan verschillen per onderneming.

Tip: In de keuzehulp op pagina 12 staan voorbeelden van maatregelen die je kunt nemen. Ook staan er verwijzingen naar pagina's voor nog meer maatregelen. Je kunt ook inspiratie opdoen op de plaat aan de rechterkant. Hierin zie je in één oogopslag vele (herkenbare) duurzaamheidsmaatregelen.

Aandachtspunt: elke onderneming is anders

De keuzehulp geeft een algemeen beeld van de maatregelen die je kunt nemen. Dat neemt niet weg dat elke ondernemer verschillend is. Een prominent verschil is de huisvesting. Ondernemers werken bijvoorbeeld vanuit huis, huren een pand of zijn zelf pandeigenaar. Houd er rekening mee dat niet alles op jou van toepassing is. Laat je desalniettemin inspireren en wie weet is het een onderwerp voor bijvoorbeeld een gesprek met je verhuurder!

3 Aan de slag!

Heb je een beeld van de maatregelen waar je je verder in wilt verdiepen? Dan is het tijd om ook te kijken naar de verschillende financieringsmogelijkheden en de ondersteuning die je kunt krijgen vanuit de gemeente, vanuit een andere organisatie of vanuit collega-bedrijven. Zie voor alle tips uit de praktijk hoofdstuk 3.

Praktijkvoorbeeld

Zonnepanelen op dak Haags loonbedrijf

De Haagse ondernemer Jan Verboon plaatste 740 zonnepanelen op het dak van zijn loonbedrijf. Vanwege het grote oppervlak was het echt de moeite waard om zonnepanelen neer te leggen. Naast zijn eigen investering kon hij gebruik maken van Rijkssubsidie. Met de panelen voorziet hij zijn kantoorruimte overdag van stroom en kan hij al het hoveniersgereedschap van zijn onderneming opladen en voorziet hij de laadpalen voor zijn voertuigen van stroom.
Over 8 jaar heeft hij zijn investering helemaal terugverdiend.

Inspiratieplaat

In deze plaat zie je verschillende manieren voor een MKB'er om te verduurzamen. De kleuren van de letters A, B en C communiceren met de 4 categorieën. Hiermee kun je in 1 oogopslag zien wat bij jouw onderneming past.

Keuzehulp

Breng je situatie in kaart

Fijn dat je aan de slag gaat met duurzaam ondernemen.

1 START HIER

Weet jij al hoe jouw organisatie er op dit gebied voor staat? Inventariseer je kosten en verbruik van:

- energie (kWh, gas)
- grondstoffen
- afval
- vervoer
- water

Heb je hier hulp bij nodig?

JA

NEE

Verbruik je meer dan 50k kWh? Of 25k m³ gas?

NEE

JA

Je moet voor de wet voldoen aan de informatie- en besparingsplicht. *Scan de QR-code voor meer informatie en ga verder in dit het schema.*

Vraag een kosteloze energiescan aan of meld je aan voor de Milieubarometer. *Lees verder op* **p. 9**

2 *Onderzoek de kansen en mogelijkheden voor*

Nu beginnen met duurzaamheid

A DIRECT IMPACT MAKEN

ENERGIE

Bewuster omgaan met energie **p. 21**

Voorbeelden:

- *Deuren/ramen sluiten/openen*
- *Regelapparatuur installeren*
- *Duurzame energie inkopen*

GRONDSTOFFEN

Verspilling tegengaan **p. 23**

Voorbeelden:

- *Materiaalgebruik terugdringen*
- *Afvalstromen optimaliseren*
- *Waterbesparende maatregelen treffen*

VERVOER

Autogebruik terugdringen **p. 24**

Voorbeelden:

- *Alternatieve vervoersmiddelen aanbieden*
- *Thuiswerken stimuleren*
- *Autogebruik ontmoedigen*

DICHTBIJ

Maatschappelijke organisaties ondersteunen **p. 26**

Voorbeelden:

- *Goede doelen sponsoren*
- *Duurzame bedrijfsuitjes organiseren*
- *Kennis en expertise delen*

Maatregelen met een beperkte terugverdientijd

B KORTE TERUGVERDIENTIJD

Verbruik terugdringen **p. 22**

Voorbeelden:

- *Pand isoleren*
- *LED-verlichting plaatsen*
- *Duurzame apparatuur kiezen*

Duurzaam inkopen **p. 23**

Voorbeelden:

- *Materialen met een keurmerk inkopen*
- *Bij bedrijven inkopen die duurzaam produceren*

Transport verduurzamen **p. 24**

Voorbeelden:

- *Duurzame bezorgdiensten inhuren*
- *Goederenvervoer efficiënter inrichten*

Groene omgeving creëren **p. 27**

Voorbeelden:

- *Groen in je pand brengen*
- *Je buurt vergroenen*
- *Refurbished laptops aanbieden*

jouw onderneming

Interessante langetermijninvesteringen

C

GROTERE INVESTERING

Zelf opwekken en van het gas af *p. 22*

Voorbeelden:

- *Zonnepanelen plaatsen*
- *Zonneboiler installeren*
- *Geheel van het gas af gaan*

Duurzame producten maken of verkopen *p. 23*

Voorbeelden:

- *Duurzame grondstoffen gebruiken*
- *Duurzaamheid als corebusiness*
- *Duurzame producten verkopen*

Wagenpark verduurzamen *p. 25*

Voorbeelden:

- *Elektrisch vervoer inzetten*
- *Huurauto's gebruiken*
- *Lokale deelmobiliteit benutten*

Groene organisatie creëren *p. 27*

Voorbeelden:

- *Groene gevels en daken creëren*
- *Circulaire inrichting gebruiken*
- *Green Team oprichten*

3 *Aan de slag*

1. FINANCIERING

Weet je al hoe je het gaat financieren?

NEE

Kijk eens naar:
- subsidies
- investeringsaftrek
- collectieve inkoop verduurzaming

Lees verder op *p. 15*

JA

2. WERK SAMEN MET DE GEMEENTE

Heb je individuele hulp nodig?

JA

Neem voor advies contact op met één van de loketten binnen of buiten de gemeente

Kijk snel op *p. 15*

NEE

3. WERK SAMEN MET COLLEGA-ONDERNEMERS

Deel je graag kennis met je collega-ondernemers?

JA

Sluit aan bij een Kring of werk samen met een vereniging.

Kijk op *p. 18*

NEE

4. LAAT ZIEN WAT JE DOET

Gaaf dat je deze eerste stap hebt gezet! Je weet nu met welke onderwerpen je aan de slag wilt.

Het is nu tijd om je duurzaamheidsambities te realiseren. Heel veel succes en laat het je klanten en collega's vooral weten!

Lees verder op *p. 18*

Hoofdstuk 3

Tips bij de uitvoering van de maatregelen

Duurzaamheid is niet je hoofddoel als ondernemer, dat weten we. We horen dan ook vaak dat het best lastig is om de juiste maatregelen door te voeren. Weet dat je er niet alleen voor staat en je je er niet voor hoeft te schamen wanneer het nog niet goed lukt. Doe het niet alleen, samen kom je verder. Hier volgt een overzicht met handige tips uit de Haagse praktijk.

1. Financiering

Er zijn verschillende mogelijkheden om duurzame maatregelen te financieren. Dan gaat het om subsidies, investeringsaftrek, collectieve inkoop, leningen en bijdragen uit fondsen. Informeer voor de meest actuele lokale mogelijkheden bij de gemeente (zie hiervoor ook het contactoverzicht onder tip 2).

Subsidies

Er zijn veel subsidiemogelijkheden voor duurzame initiatieven, zowel lokaal als landelijk. Dit kan zomaar het verschil maken waardoor het lukt. Kijk voor een overzicht in bijlage C.

Investeringsaftrek

Investeer je in duurzaamheid? Dan kun jij misschien wel gebruik maken van investeringsaftrek. Hierdoor behaal je fiscaal voordeel terwijl je verduurzaamt. Lees hier ook over in bijlage C.

Samen een slimme zaak: collectieve inkoop verduurzaming

De gemeente Den Haag organiseert een inkoopactie om ondernemers te helpen. Dit gaat om de aanschaf en installatie van energiebesparende maatregelen. Zo ga je slim om met je energieverbruik en verlaag je hoge verbruikskosten voor gas en elektra. Je kunt je interesse hiervoor kenbaar maken op: ***samen.nl/denhaag***

Leningen

Natuurlijk is het ook mogelijk om een lening af te sluiten voor je duurzame investering. Steeds meer banken willen hun portefeuille vergroenen, dus dat biedt gunstige rentevoordelen. Het is noodzakelijk om eerst te kijken met welke maatregelen je aan de slag wilt gaan, wat dit oplevert en op welke termijn.

Bijdragen uit fondsen of andere bronnen

Kijk verder dan de reguliere kanalen. Wellicht zijn er op jouw gebied fondsen of andere geldverstrekkers actief die je kunnen helpen met het realiseren van jouw ideeën. Ook hier is een goed uitgewerkt plan cruciaal.

2. Werk samen met de gemeente

Je weet nu misschien al met welke onderwerpen jij als ondernemer aan de slag wilt gaan. Heb je toch nog vragen of wil je graag van gedachten wisselen over je ideeën en plannen, neem dan vooral contact op met de gemeente. Dat kan op de volgende manieren:

Haagse duurzaamheidsmakelaar voor het MKB

Speciaal om het MKB te helpen met verduurzamen heeft de gemeente Den Haag een duurzaamheidsmakelaar aangesteld. Hier kun je terecht met al je vragen over toekomstgericht ondernemen. Neem contact op via ***duurzaamheidsmakelaarmkb@denhaag.nl***

Het Haags Ondernemersportaal

Bij het Haags Ondernemersportaal kun je terecht met je duurzaamheidsvraagstukken. Het Ondernemersportaal is telefonisch bereikbaar van maandag tot en met vrijdag van 9.00 tot 17.00 uur. Telefoonnummer: (070) 353 60 04, via e-mail: ondernemersportaal@denhaag.nl of kom naar het inloopspreekuur in het stadhuis, Spui 70 in Den Haag. Het inloopspreekuur is van maandag tot en met vrijdag van 9.00 tot 16.00 uur.

www.denhaag.nl/nl/in-de-stad/ondernemen/ondernemersportaal.htm

Duurzamestad.denhaag.nl

Ook online heeft de gemeente een schat aan duurzaamheidsinformatie verzameld. Op deze specifieke website lees je alles over duurzaam ondernemen in Den Haag. Hier is ook het actuele aanbod van gemeentelijke ondersteuning te vinden, met name gericht op energie. Ook voor ZZP-ers die vanuit huis werken zijn er opties; kijk onder het kopje 'Uw woning'. Je kunt bovendien contact met je laten opnemen voor persoonlijk advies.

www.duurzamestad.denhaag.nl/contact

Hou van je Huis punten (Voor ZZP-ers met eigen woning)

Om je te helpen bij het verduurzamen en het onderhoud van je woning heeft de gemeente de Hou van je Huis informatiepunten opgericht. Medewerkers van Hou van je Huis zijn bereikbaar op maandag van 13.00 tot 17.00 uur en dinsdag tot en met vrijdag van 9.00 tot 17.00 uur via telefoonnummer (070) 353 99 31 en (070) 353 32 81. Ook kun je jouw vraag stellen via het

www.denhaag.nl/nl/formulier/contact-over-wonen.htm

Buiten de gemeente

Natuurlijk zijn er meer plaatsen, naast de gemeente, waar je terecht kunt met jouw duurzaamheidsvraagstukken. Ter inspiratie geven we hier een aantal handige voorbeelden.

Stichting Duurzaam Den Haag

Voor een brede benadering van duurzaamheid binnen Den Haag. Ze helpen je plannen te realiseren door jou met de juist instanties en mogelijke financiers te verbinden.

duurzaamdenhaag.nl/contact

MKB Den Haag

Dit is de Haagse tak van MKB Nederland die je ondersteunt bij al je ondernemersvragen en hulp biedt bij verduurzaming.

www.mkbdenhaag.nl

Haags Retailpunt

Als je werkzaam bent in de retail kun je voor je duurzaamheidsvragen ook terecht bij het Haags Retailpunt.

www.haagsretailpunt.nl/contact

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Hét punt vanuit de Rijksoverheid met veel informatie op het gebied van duurzaamheidssubsidies, met voorlichting, advies, financiering en contacten.

www.rvo.nl

MVO Nederland

MVO Nederland is er voor organisaties die maatschappelijk verantwoord willen ondernemen. Duurzaamheid is daarvan een zeer belangrijke pijler. Laat je inspireren.
www.mvonederland.nl

Je eigen branche- of ondernemersvereniging

Veel verenigingen helpen hun leden met duurzaamheid. Individueel of collectief. Zo kun je gebruik maken van de opgedane specifieke kennis voor jouw onderneming.

3. Werk samen met Haagse collega-ondernemers

Slim samenwerken loont, zeker bij duurzaamheid. Werk daarom samen of deel je kennis en je ervaringen met je collega's in Den Haag. Dat kan op meerdere manieren.

Sluit aan bij een Haagse Duurzaamheidskring

In een duurzaamheidskring wisselen ondernemers uit dezelfde branche tips uit over het verduurzamen van hun bedrijfsvoering. Op dit moment zijn er 4 kringen van ondernemers actief vanuit de hotels, zorginstellingen, strandpaviljoens en festival- en evenementenorganisaties. Ze delen kennis en ervaring over onder andere energiebesparing, terugdringen van afval en verantwoorde inkoop. De leden bepalen zelf de agenda en de gemeente faciliteert door bijvoorbeeld onafhankelijke deskundigen uit te nodigen. Wil je meer informatie of aansluiten bij een Kring? Neem contact op via ***duurzamestad.denhaag.nl/contact***

Werk samen met je winkeliersvereniging of start een collectief

Zet duurzaamheid op de agenda van de collega-MKB'ers en profiteer van inkoopvoordelen, werk samen met je leveranciers aan een duurzamer gedrag of verduurzaam je eigen buurt. Het is ook eenvoudiger om gezamenlijk subsidie aan te vragen of aandacht te vragen voor je uitdagingen en successen.

Inspirerend praktijkvoorbeeld

Samen in het Beatrixkwartier voor een duurzame omgeving

Ondernemers in het Beatrixkwartier hebben de handen ineengeslagen in de Green Business Club. Samen zetten ze zich in voor een groene en duurzame eigen omgeving. Ze pakken het grondig aan met schone stadslogistiek, minder restafval, samen composteren, delen van auto's en fietsen en het streven naar meer groen en een gezond leefmilieu. Als onderdeel daarvan plaatsen de ondernemers insectenhotels en bijenkasten om het lokale ecosysteem een handje te helpen.

4. Laat klanten en collega's zien wat je doet

Laat de kans niet lopen om te laten zien wat je doet om de wereld mooier te maken. Je Haagse klanten zullen het zeer waarderen.

Draag het met trots uit!

Je hoeft niet te terughoudend te zijn. Laat je klanten zien wat je aan duurzaamheid doet: meld het op je website, in je nieuwsbrieven en op social media, of nodig bijvoorbeeld (via je contactpersoon bij de gemeente) de wethouder uit voor een opening of een werkbezoek. Ook kun je een 'Hier wordt energie bespaard'-raamsticker bestellen waarmee je laat zien dat je werkt aan een betere wereld. Kijk hiervoor op **werkaanuwwinkel.nl/nl/home#laat-zien-dat-u-energie-bespaart**

Doe mee aan landelijke acties

Jaarlijks vinden verschillende landelijke evenementen plaats rond duurzaamheid. Hier kun je bij aansluiten om zo te laten zien dat je duurzaamheid belangrijk vindt. Eind maart is Earth Hour, een internationaal evenement waarin je gedurende 1 uur je verlichting en andere elektrische apparatuur uit doet. Verder zijn mooie acties de landelijke Boomfeestdag, Wereld Voedsel Dag en de FairTrade Week.

Ga voor een keurmerk

Een duurzaamheidskenmerk is geen doel op zich, maar kan duidelijk maken dat je je inzet voor duurzaamheid. Ook is het handig om de checklist te gebruiken die je moet invullen als je het keurmerk aanvraagt. Dat geeft wellicht nieuwe inspiratie. Communiceer het keurmerk vervolgens via je website en goed zichtbaar op je onderneming of producten.

Inspirerend praktijkvoorbeeld

Den Haag heeft meest duurzame strandtenten

De strandpaviljoens in Den Haag zijn echte koplopers als het gaat om duurzaamheid. Maar liefst 18 ondernemers hebben op dit moment een Green Key-certificaat. Green Key is een internationaal duurzaamheidskeurmerk voor de toeristische en recreatieve branche. Om het keurmerk te mogen voeren moeten ondernemers hun bedrijfsvoering op 12 thema's verduurzamen. Het keurmerk levert hen veel positieve publiciteit en nieuwe klanten op.

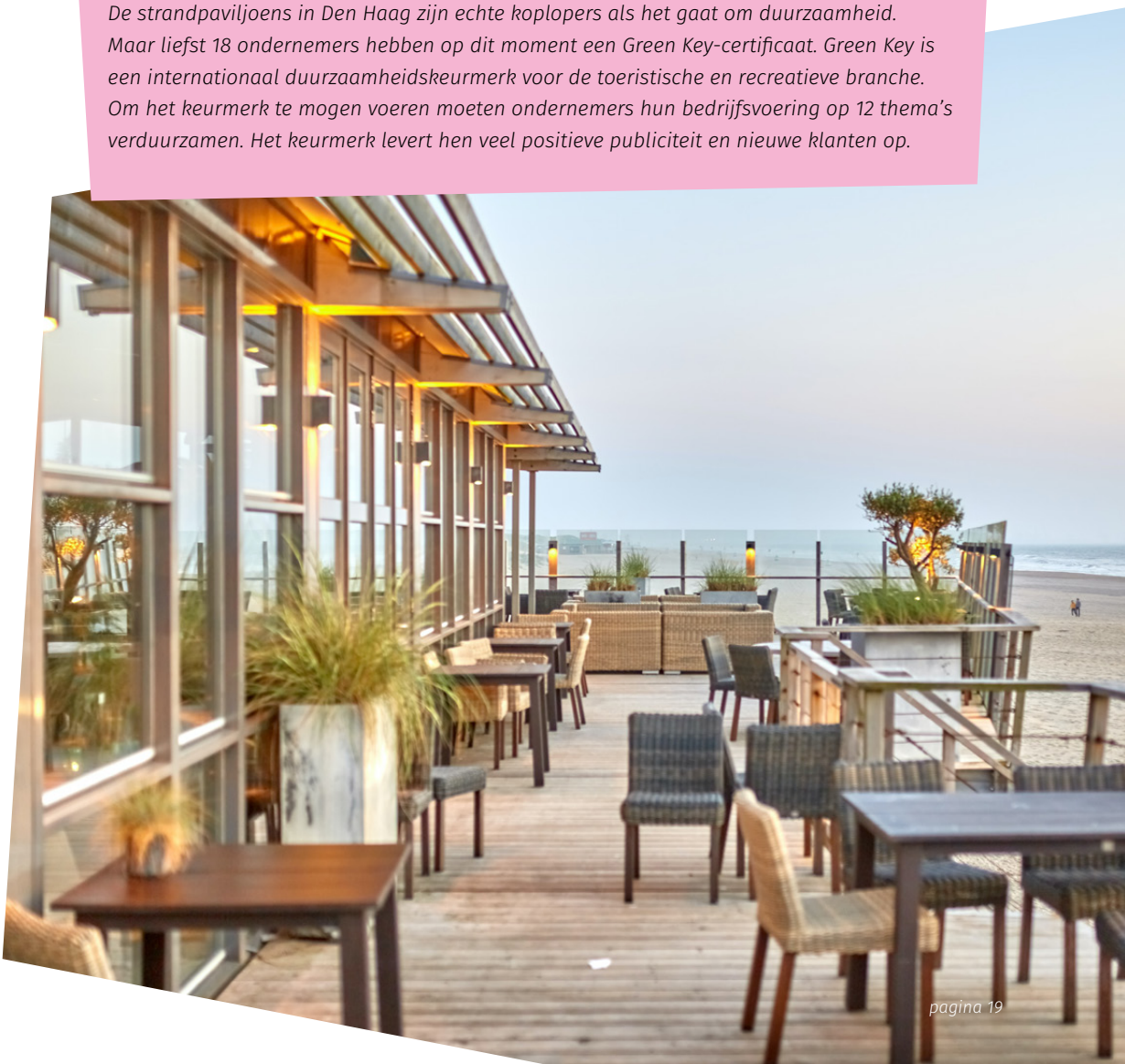

Bijlage A.
De Wet milieubeheer

De belangrijkste Nederlandse milieuwetgeving is de Wet milieubeheer (Wm), waaronder weer verschillende andere regels, eisen en uitgangspunten vallen die alles te maken hebben met het zorgen voor maximale bescherming van het milieu. Vanuit het Activiteitenbesluit Milieubeheer worden ondernemingen onder andere verplicht om energieverbruik te verminderen, vervuiling te voorkomen (bodem, water, lucht) overlast en hinder tegen te gaan (geluid, geur, licht, stof, trillingen) en risico's voor de omgeving te beperken.

Voor ondernemers is de **Energiebesparingsplicht** met name belangrijk, omdat bedrijven en instellingen vanuit het Rijk verplicht worden om energiebesparende maatregelen te nemen. Ondernemers die jaarlijks meer dan 50.000 kWh aan elektriciteit of 25.000 kubieke meter aan aardgas gebruiken, moeten verplicht alle energiebesparende maatregelen nemen die zichzelf in 5 jaar of minder terugbetalen

Om te voldoen aan deze eisen vanuit de overheid kies je als ondernemer de maatregelen die het beste aansluiten bij de eigen branche of onderneming. In de **Erkende Maatregelenlijsten voor energiebesparing (EML)** staan voor 19 sectoren lijsten opgesteld met de maatregelen die direct aansluiten bij een bedrijfstak. Met het uitvoeren van alle energiebesparende maatregelen uit de EML voor een bepaalde sector voldoe je aan de Energiebesparingsplicht.

Sinds 1 juli 2019 ben je ook nog eens verplicht te melden welke energiebesparende maatregelen je hebt doorgevoerd. Dit doe je online in het eLoket van RVO. Er wordt op gehandhaafd dus heb je je maatregelen nog niet gerapporteerd? Controleer dan snel of je een informatieplicht hebt en rapporteer alsnog.

www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/energie-besparen/informatieplicht-energiebesparing

Bijlage B.

Toelichting op duurzaamheidsmaatregelen voor het brede MKB

Deze bijlage geeft meer uitleg over de maatregelen en kansen die in de keuzehulp worden genoemd. De maatregelen in de keuzehulp zijn ingedeeld in de mate van terugverdientijd:

A **maatregelen waarmee je direct impact kunt maken met weinig kosten,**

B **maatregelen die zich op korte termijn terugverdienen,**

C **maatregelen met een langere terugverdientijd en daarmee een grotere investering.**

1. Energie

Het overzicht hieronder is bedoeld als startpunt en ter inspiratie. Veel van de energiegerichte maatregelen zijn met name van toepassing voor pandeigenaren. Moet je als organisatie voldoen aan de informatieplicht en wil je meer weten over de Erkende Maatregelenlijsten energiebesparing (EML) met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar, kijk dan op: ***www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/energie-besparen/informatieplicht-energiebesparing/bedrijven-en-instellingen/erkende-maatregelenlijsten***

A *Direct impact maken: Bewuster omgaan met energie*

Je kunt nu al maatregelen nemen die niks of weinig kosten, maar wel positief effect hebben.

Deuren en ramen sluiten of juist openen:

- **Ventileer** je of kantoor minimaal 15 minuten per dag (mits er geen sprake is van een beheersysteem). Als je de ramen openzet, verdrijf je de vochtige lucht. En hoe droger de lucht, hoe sneller die weer is opgewarmd.
- **Sluit bewust de ramen en deuren** als er verwarmd wordt. Verwarm alleen de ruimtes waar je veel bent. Met een **deurdranger** (of **sensor** voor elektrische deuren) gaan deuren automatisch dicht.

Laat regeltechniek voor je werken:

- Stel je **thermostaat** lager in op werktijden (zolang het werkbaar is) en nog lager op tijden dat er niemand is, bijvoorbeeld in de nacht en tijdens vakanties. In het geval van een **gebouwbeheersysteem** is dit niet altijd mogelijk, maar kan er door de beheerder gekeken worden naar een duurzame afstelling.
- Zet je **cv op 70 graden**. Hiermee bespaar je energie en kun je direct ervaren hoe het is als je pand op termijn verwarmd gaat worden via een warmtenetwerk.

Inkoop van duurzame energie:

- Stap over op een leverancier die **duurzaam opgewekte energie** levert, bijvoorbeeld van zonne- of windparken of waterkrachtcentrales.

B *Korte terugverdientijd: Verbruik terugdringen*

Naast bovengenoemde kansen, kan het verbruik nog veel verder terug worden gedrongen met een investering in je pand. Ook deze maatregelen zijn sterk afhankelijk van je situatie, zoals je verbruik en de staat van het gebouw.

Pand isoleren:
Met het isoleren van je pand of (thuis)werkplek zorg je ervoor dat de kou in de winter, en de warmte in de zomer buiten blijven.

- Maak gebruik van **isolatie in daken, spouwmuren en vloeren.**
- **Vervang ramen en kozijnen** voor beter geïsoleerde, zonwerende exemplaren.
- Ook zijn er vaak nog kleine (vergeten) ingrepen mogelijk zoals **tochtstrips**, een **brievenbusborstel** of **radiatorfolie**.

Duurzame verlichting en apparatuur plaatsen:

- Vervang alle traditionele verlichting voor **energiezuinige LED-verlichting**. Een gloeilamp verbruikt maar liefst 80% meer energie dan vergelijkbare LED-lampen.
- Kies bij het verwarmen van water voor een **instant heater**. Het water wordt daarmee alleen opgewarmd als het nodig is, in tegenstelling tot een boiler die het water constant warm houdt.
- Zijn je apparaten aan vervanging toe? Investeer in nieuwe, milieuvriendelijkere apparaten en kies bij voorkeur voor moderne, aanzienlijk zuinigere, **A+++-apparaten**.

C *Grotere investering: Zelf stroom opwekken en van het gas af*

Voor alle volgende interventies geldt dat er vooraf goed gekeken moet worden naar de kosten en baten in jouw specifieke geval.

- *Als je dak geschikt is, is het mogelijk om zelf de benodigde schone stroom op te wekken. Investeer in het aanschaffen of leasen van* **zonnepanelen** *om je eigen stroom mee op te wekken. De gemeente financiert scans voor de geschiktheid van daken. Kijk op de website van SolarCity:* ***www.solarcitydenhaag.nl/gratis-dakscan.*** *Binnen dit platform zijn bedrijven actief die al veel ervaring hebben met zonnepanelen in Den Haag en zij kunnen je helpen bij het financieren en plaatsen van de panelen.*

- Installeer een **zonneboiler** op het dak om water op te warmen. Het opgewarmde water wordt opgeslagen, zodat het ook beschikbaar is op de momenten dat de zon niet schijnt.
- *Stap indien mogelijk* **van het gas af.** *Installeer een elektrische* **warmtepomp** *om jouw pand en het water te verwarmen. Onderzoek ook eens met omliggende pandeigenaren of ondernemingen en de gemeente de mogelijkheden om aan te sluiten op* **stadsverwarming**. *Kijk voor meer informatie over 'van het gas af' in Den Haag op:*
duurzamestad.denhaag.nl/wat-doet-de-gemeente/hetstedelijkenergieplan

2. Grondstoffen

Ook jij kunt (op) grondstoffen besparen door verspilling tegen te gaan, duurzaam in te kopen, materialen te hergebruiken en afval te recyclen.

A *Direct impact maken: Verspilling tegengaan*

Je kunt verspilling voorkomen door zuiniger om te gaan met materialen en door hergebruik.

- Werk aan het **terugdringen van materiaalgebruik** binnen je bedrijf, bijvoorbeeld met het verlagen van het papier- en inktverbruik door printen te ontmoedigen.
- Zamel zoveel mogelijk afval gescheiden in, zodat dit kan worden gerecycled en ga het gesprek aan met je afvalverwerker over de mogelijkheden van je eigen **afvallogistiek**.
- Zet in op het **hergebruiken van materialen**, bijvoorbeeld door gebruik te maken van herbruikbare koffiekopjes.
- Ga zuinig om met water door **waterbesparende maatregelen**. Installeer bijvoorbeeld verschillende (stop-)knoppen op de wc of koop kranen met speciale sensoren om water te besparen.

B *Korte terugverdientijd: Duurzaam inkopen*

Met de inkoop van duurzame producten en diensten help je mee aan het verantwoord gebruik van grondstoffen.

- Koop **materialen of producten met een (duurzaamheids)keurmerk**, bijvoorbeeld hout of papier van verantwoord bosbeheer met een FSC-keurmerk.
- Koop materialen of producten in bij **bedrijven die duurzaam produceren**. Met jouw aankoop steun jij de ondernemers die ook willen werken aan een betere toekomst.
- Ga (alleen of collectief) in gesprek met je toeleveranciers of ze **duurzamere producten of diensten** kunnen leveren, bijvoorbeeld met de uitbater van je bedrijfsrestaurant.

C *Grotere investering: Duurzame producten maken of verkopen*

Met de ontwikkeling en verkoop van zuinigere of duurzamere producten draag je bij aan verantwoord gebruik van grondstoffen binnen jouw bedrijf, bij andere bedrijven of de consumenten.

- Kies voor **duurzame grondstoffen** voor door jou gemaakte of gebruikte producten.
- Gebruik duurzaamheid **als kern van je productontwikkeling**, bijvoorbeeld door tassen te maken van gerecyclede postzakken. Dit maakt het product direct uniek en aantrekkelijk voor potentiële klanten.
- Maak de overstap naar de **verkoop van duurzame producten**. Bijvoorbeeld duurzaam geproduceerde kleding.

3. Vervoer

Het verplaatsen van mensen, grondstoffen of producten kan vaak efficiënter.
Dat scheelt in de kosten, maar ook in CO_2- en fijnstofuitstoot, lawaai en drukte.

A *Direct impact maken: Autogebruik terugdringen*

De auto is een populair, maar veelal ook vervuilend, vervoermiddel. Toch zijn er meer aantrekkelijke alternatieven.

- Stimuleer het gebruik van **alternatieve vervoersmiddelen**. Je kunt bijvoorbeeld een zakelijke ov-chipkaart aanbieden of kiezen voor een (elektrische) fiets of scooter. Neem contact op met Bereikbaar Haaglanden wat zij voor jou kunnen betekenen (*www.bereikbaarhaaglanden.nl*).
- Op bijna 300 locaties in het land kun je met het **OV-fietsabonnement** een fiets huren. Deze staan in Den Haag op de grote NS stations.
- Probeer het aantal **verplaatsingen te beperken**, bijvoorbeeld door thuiswerken en videobellen via bijvoorbeeld WebEx, Zoom en Teams te stimuleren.
- Een alternatief is het **ontmoedigen van het autogebruik**, bijvoorbeeld door minder parkeerplaatsen aan te bieden dan er medewerkers zijn die graag de auto gebruiken. Houd dan wel rekening met het faciliteren van alternatieven.

B *Korte terugverdientijd: Goederentransport verduurzamen*

Voor veel bedrijven is goederenvervoer een onvermijdelijk onderdeel van de bedrijfsvoering. Om dit te verduurzamen zijn er meerdere mogelijkheden, afhankelijk van jouw situatie.

- In Den Haag wordt al veel gedaan aan een **emissieloze duurzame stadsdistributie.**
  Kijk voor meer informatie op *www.platform-stedelijkedistributie-denhaag.nl*
  Een mooi voorbeeld is Hubbel, zij combineren leveringen naar de Haagse binnenstad.

- Bezorg producten bij de klant via **duurzame bezorgdiensten**. Bij Coolblue en PostNL wordt al gebruikgemaakt van een gesloten bakfiets en er zijn ook diensten die per elektrische fiets of racefiets bezorgen.
- Zorg voor **efficiënter goederenvervoer** door samen te werken met andere bedrijven. Met de juiste afstemming voorkom je dat een vrachtwagen leeg terugrijdt.

C *Grotere investering: Wagenpark verduurzamen*

Veel bedrijven zijn al bezig met een grote verduurzamingsslag in hun wagenpark. Afhankelijk van de staat van de voertuigen en of er geleased wordt of dat het om eigendommen gaat kan de terugverdientermijn uiteraard verschillen.

- Stap over op **elektrische vervoersmiddelen**, zoals auto's, scooters en fietsen op stroom. Veel lease-maatschappijen bieden overigens ook een volledige mobiliteitsoplossing aan, dus dat is ook een optie. Als deze niet in de buurt is, kun je hier bij de gemeente informeren naar de mogelijkheden voor een laadpaal aanvragen: *www.denhaag.nl/nl/formulier/laadpaal-aanvragen.htm*
- Als je af en toe gebruik moet maken van een auto, kies dan voor **huurauto's** van bekende platformen als Greenwheels.
- Investeer in **lokale deelmobiliteit** door auto's of fietsen te delen met werknemers, andere bedrijven en zelfs omwonenden. Zie hiervoor bijvoorbeeld Mywheels. Hiermee heb je de auto's wel (deels) in bezit, maar bied je ook anderen de mogelijkheid er gebruik van te maken.

4. Duurzaamheid dichtbij

Ook in Den Haag kun jij je steentje bijdragen aan een betere wereld door een groene organisatie te creëren en door met je onderneming maatschappelijke organisaties te helpen.

A *Direct impact maken: Maatschappelijke organisaties steunen*

Je hoeft het niet allemaal zelf te doen. Denk ook aan de optie om maatschappelijke organisaties te helpen die bijdragen aan verduurzaming.

- **Sponsor goede doelen of maatschappelijke organisaties** die een bijdrage leveren aan het verduurzamen van de wereld.
- Bied je medewerkers een **duurzaam bedrijfsuitje** aan, waarmee je iets goed doet voor de wereld en direct je medewerkers laat zien hoe belangrijk het is.
- Deel belangeloos **kennis en expertise** met organisaties die duurzaamheid bevorderen. Laat dat iets zijn dat voor jou heel vanzelfsprekend is en waar je goed in bent. Denk aan communicatiekracht, je netwerk, je printcapaciteit, et cetera.
- Kies voor bruikbare **kerst- of relatiegeschenken** met een duurzaam verhaal of karakter.
- Voor medewerkers zijn er ook energie bespaar **workshops** om kennis op te doen.

B *Korte terugverdientijd: Groene omgeving creëren*

Het vergroenen van de werkomgeving in je kantoor of op je (thuis)werkplek en het betrekken van je mensen heeft een positieve invloed op je werknemers, waardoor er tijdens kantooruren productiever wordt gewerkt en je de awareness voor het onderwerp bij je medewerkers en klanten vergroot.

- Plaats groen in je pand, zoals (verticale) **plantenbakken**. Dit zorgt voor een beter uitzicht, scheiding tussen werkplekken en voor meer zuurstof in de lucht.
- Neem deel aan **Operatie Steenbreek** om de openbare ruimte rond je onderneming te vergroenen door stoeptegels te vervangen door groen. Zie voor meer informatie: ***www.duurzaamdenhaag.nl/activiteiten/operatiesteenbreek***
- Bied je medewerkers **duurzame employee benefits,** zoals een refurbished laptop of telefoon. De meeste van deze benefits kun je bekostigen uit de uitgebreide WKR-regeling.

C *Grotere investering: Groene organisatie realiseren*

Je kunt nog een stapje verder gaan en ervoor zorgen dat duurzaamheid in z'n geheel verankerd is in je organisatie.

- Creëer een fysiek groene organisatie door te investeren in **groene gevels of daken** voor een betere opvang van het regenwater, een betere biodiversiteit en betere luchtkwaliteit in de stad.
- Koop **circulaire inrichting en meubilair** voor je kantoor of (thuis)werkplek en kijk naar nieuwe functies voor afgedankte spullen of verdiep je in het leasen van bedrijfsmiddelen. Dit zorgt doorgaans voor efficiënter en herhaaldelijk gebruik.
- Betrek je werknemers bij je duurzaamheidsdoelstellingen. Richt hiervoor een **"Green Team"** op om duurzaamheid in de bedrijfsvoering te verankeren.

17 Hateringen

Bijlage C.
Subsidies en investeringsaftrek

In deze bijlage staat het meest actuele overzicht van relevante subsidies en mogelijkheden voor investeringsaftrek. Informeer bij de gemeente voor lokale mogelijkheden (zie hiervoor het contactoverzicht op pagina 10) en landelijk de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland op www.RVO.nl. De regelingen hieronder zijn specifiek voor bedrijven. In het geval je als ZZP'er vanuit huis werkt, dan kun je ook gebruikmaken van particuliere regelingen.

Subsidies

- **Investeringssubsidie duurzame energie (ISDE) voor zakelijke gebruikers**

Als je een bedrijfspand duurzaam wil gaan verwarmen met bijvoorbeeld warmtepompen of zonneboilers die aan de juiste eisen voldoen, dan kun je subsidie ontvangen voor een deel van de gemaakte kosten. Bekijk hier de voorwaarden:
www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/isde/zakelijke-gebruikers/voorwaarden

- **Stimuleringsregeling Duurzame Energietransitie (SDE++)**

Als je investeert in het opwekken van hernieuwbare energie of CO2-reducerende technieken kun je subsidie ontvangen. Naar verwachting zal er in de loop van 2020 vanuit de Rijksoverheid meer bekend worden gemaakt over de uitwerking van de voorwaarden en de inschrijfmogelijkheden. Bekijk daarvoor deze site:
www.rvo.nl/actueel/nieuws/sde-opent-29-september-2020

- **Demonstratie Energie- en Klimaatinnovatie (DEI+)**

Als je aan de hand van pilot- of demonstratieproject op een innovatieve manier wilt starten met het verminderen van het energieverbruik, het reduceren van CO2-uitstoot of het investeren in hernieuwbare energiebronnen, heb je de mogelijkheid om subsidie aan te vragen.
Bekijk voor de voorwaarden:
www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/demonstratie-energie-en-klimaatinnovatie-dei-2020

- **Subsidie parkeervergunningen voor one-way elektrische deelauto's**

Bied je 'one-way' deelauto's aan in Den Haag of wilt u dit gaan doen? Vraag dan subsidie aan voor parkeervergunningen voor 100% elektrische deelauto's waarmee in de hele stad kan worden geparkeerd. Je kunt de subsidie aanvragen bij de gemeente van 1 oktober 2017 tot 1 juni 2021. Meer informatie op deze site:
www.denhaag.nl/nl/subsidies/subsidies-milieu-en-duurzaamheid/subsidie-parkeervergunningen-voor-one-way-elektrische-deelautos-aanvragen.htm

- **Subsidie groene daken 2020**

  Wil je een dak aanleggen dat is begroeid met planten? Dan kun je subsidie krijgen van de gemeente. Voor de aanleg van een groen dak krijg je € 25 per vierkante meter groen dak tot een maximum van 50% van de aanlegkosten. Je ontvangt niet meer dan € 20.000 per aanvraag. Meer informatie op deze site:
  www.denhaag.nl/nl/subsidies/subsidies-wonen-en-bouwen/subsidie-groene-daken-2020-aanvragen.htm

- **Stimuleringsregeling klimaatadaptatie**

  Door maatregelen te nemen om problemen als gevolg van hevige buien en droogte te voorkomen, is er subsidie beschikbaar om in je omgeving meer regenwater op te vangen. Bijvoorbeeld door meer groen, minder tegels in de tuin, groene daken of een regenton. Delfland subsidieert tot 25% van de kosten. Meer informatie op deze site:
  www.hhdelfland.nl/inwoner/klimaat-en-water/subsidie-klimaatadaptatie/ik-wil-subsidie

Investeringsaftrek

- **Energie-investeringsaftrek (EIA)**

  Als je investeert in energiezuinige technieken en duurzame energie, dan heb je de mogelijk om gemiddeld 11% fiscaal voordeel te krijgen op de investeringskosten, mits deze investeringen zijn opgenomen in de Energielijst. Deze lijst met mogelijke investeringen is hier te vinden:
  www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/energie-investeringsaftrek-eia

- **Milieu-investeringsaftrek (MIA)**

  Je hebt de mogelijkheid om gebruik te maken van een extra investeringsaftrek van maximaal 36% van het totale bedrag voor de investering in milieuvriendelijke technieken die opgenomen zijn in de Milieulijst. Deze milieulijst, en de mogelijkheid om de MIA aan te vragen, zijn hier te vinden:
  www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/mia-vamil

- **Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (Vamil)**

  Naast de MIA mag je bij een investering in milieuvriendelijke technieken 75% van de totale kosten meteen afschrijven, waardoor er liquiditeit- en rentevoordeel ontstaat. Bekijk ook hiervoor de site die is genoemd onder MIA.

Colofon

Over dit handboek
Dit handboek is een analyse van openbare bronnen en ervaringen vanuit de gemeente Den Haag. Hiermee bieden we Haagse ondernemers concrete handvatten en inspirerende praktijkvoorbeelden om te gaan verduurzamen.

In opdracht van de gemeente Den Haag
November 2020

Auteursrechten voorbehouden. Gebruik van de inhoud van deze publicatie is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld.

© *Sociale Impact*
Matthijs van Kampen, Erik van der Liet

Met dank aan:
Ramon Jaikaran, Jeroen Roeloffzen, Lieke Hubregtse, Menno Roos, Jeroen Kraaij, Mirella van der Heide, Emanuela Voorwinden, Maaike van Langelaan (Gemeente Den Haag), Alje Kuiper (mijnimpact) en Joost Berendsen

Opmaak:
DosisDesign

Duurzaamheid als kans

Ben jij een ondernemer die duurzame producten levert of andere ondernemers helpt met verduurzamen? Bijvoorbeeld door het installeren van zonnepanelen, met slimme logistiek of innovatieve oplossingen? Laat het dan weten aan het Haags Ondernemersportaal.
We willen het Haagse MKB namelijk helpen met een snelle doorverwijzing naar experts; ondernemers die kunnen helpen bij het realiseren van hun duurzaamheidsplannen.
Dus misschien werk jij in de toekomst samen met andere lezers van dit handboek aan hun verduurzaming. De contactgegevens van het Ondernemersportaal staan op pagina 16 van dit handboek.